

LAUSUNTOLuonnos

x.8.2018

Sisäministeriölle

Viite: Lausuntopyyntö SMDno-2018-1061

Asia: Hallituksen esitysluonnos eduskunnalle laiksi arpajaislain muuttamisesta

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry on valtakunnallisten sosiaali- ja terveysjärjestöjen kattojärjestö. SOSTE on sosiaali- ja terveystieteellinen vaikuttaja ja asiantuntijajärjestö, joka rakentaa sosiaalisen hyvinvoinnin ja terveyden edellytyksiä yhteistyössä jäsenyhteisöjensä kanssa. SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n varsinaisina jäseninä on 230 valtakunnallista sosiaali- ja terveysalan järjestöä ja yhteistyöjäseninä 80 muuta sosiaali- ja terveysalan toimijaa.

Liitteenä SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry:n lausunto yllä mainitusta asiasta.

Lisätietoja: pääsihteeri Vertti Kiukas, vertti.kiukas@soste.fi, p. 040 592 4287

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry

Jukka Tahvanainen
puheenjohtaja

Vertti Kiukas
pääsihteeri

SOSTE

SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
SOSTE Finlands social och hälsa rf
SOSTE Finnish Federation for Social Affairs and Health

www.soste.fi

Lausunto

Keskeiset huomiot:

- Edunsaajien ja pelihaittajärjestöjen olisi tullut olla mukana esityksen valmistelussa aiempaan tapaan
- Tehokas pelihaittojen ehkäisy on tärkeää ja pakollinen tunnistautuminen on tässä tärkeä askel
- Haittojen ehkäisemisen on perustuttava näyttöön ja siinä edettävä asteittain käyttäen siirtymäaikoja ja myös erilaisia houkuttimia
- Tarkemmat säännökset tulee antaa valtioneuvoston asetuksella laajapohjaisen valmistelun ja vaikutusarviointien jälkeen
- Byrokratian keventäminen bingopeleissä ja tavara-arpajaisissa on kannatettavaa
- Pienarpajaisten rajaa tulisi korottaa 5 000 euroon, nyt tehty esitys jää kosmeettiseksi
- Avustusjärjestelmien yhtenäistäminen ja arpajaislain jatkokehittäminen tulee käynnistää välittömästi aikaisemmin sovitun mukaisesti

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi arpajaislakia. Esityksen tavoitteena on tehostaa arpajaislain ja suomalaisen rahapelipolitiikan keskeisimmän tavoitteen eli rahapelaamisesta aiheutuvien taloudellisten, sosiaalisten ja terveydellisten haittojen ehkäisemistä ja vähentämistä. Keskeisenä keinona tähän olisi raha-automaattipelaamisen tapahtuminen tunnistautuneena vuodesta 2021 alkaen. Toisena tavoitteena on helpottaa vapaaehtoistoimintaa tavara-arpajaislupiin liittyvää hallinnollista taakkaa keventämällä ja lupaprosesseja sujuvoittamalla.

SOSTE pitää molempia tavoitteita kannatettavina. Lakiesitys on kuitenkin mm. lyhyen valmisteluajan ja kapean valmistelupohjan johdosta monin osin puutteellinen esimerkiksi vaikutusarvioiden suhteen.

Rahapelitoimintaan liittyvässä lainsäädännössä ja sen valmistelussa on aina otettava huomioon rahapelaamisen aiheuttamat haitat sekä niiden ehkäisyn vahva asiantuntemus sekä tuotoilla rahoitettavan toiminnan suuri yhteiskunnallinen merkitys. Edunsaajien edustajien tulee olla mukana kaikessa asiaa koskevassa valmistelussa, kuten vahva, tuloksia tuottanut perinne tähänkin asti on ollut. Malliesimerkkeinä tästä voidaan pitää arpajaislain aiempia uudistuskertoja sekä rahankeräyslain uudistamista. Tämän esityksen valmistelussa näin ei ole ollut. Valmistelu olisi tullut tehdä tiiviissä vuorovaikutuksessa kansalaisyhteiskunnan edustajien sekä haittatyötä tekevän järjestöjen kanssa.

SOSTE katsoo, että rahapelaamisen aiheuttamia haittoja tulee määrätietoisesti ja pitkäjänteisesti vähentää ja pitää perusteltuna siirtyä myös raha-automaattipelaamisessa tunnistautumiseen. Tunnistautumisen tulisi olla täydellistä vuoden 2023 alusta lukien niin, että siihen siirrytään asteittain lain voimaantulosta lukien. Samalla tulee tarkastella muuta säädöskehikkoa, jolla haittoja voidaan vähentää.

Haittojen vähentämisen tulee perustua tehokkaaksi arvioituihin keinoihin. Esityksessä on hyvin kuvattu pelaamisesta aiheuttavien haittojen luonne ja niiden torjumisen tarkeys. Jos haittoja saadaan tehokkaasti vähennettyä, on hyväksyttävää, että tämä johtaa myös pelituottojen ja sitä myötä edunsaajien tuoton vähentymiseen.

Esityksen todelliset vaikutuksen haittojen vähenemiseen jäävät osin hämärän peittoon. Vaikuttavuusarvioinnin osalta ongelmallista on, kuten lakiesityksessä todetaan, ettei käytössä ole sen enempään kansainvälisiä kuin kansallisiakaan tutkimuksia pelitoiminnan hyötyjen ja haittojen kokonaisuuden muodostamasta nettovaikutuksesta. Merkittävää myös on, että esityksessä todetaan ettei tiedetä, miten pelihyödyt ja pelihaitat jakautuvat eri väestöryhmien kesken. Veikkauksen edunvälittäjäverkoston näkemys on, että veikkauksen edunsaajien työllä on erityinen merkitys sosiaalisesti heikossa asemassa olevan väestön osan tukemisessa sekä sitä kautta yhteiskunnallisten ongelmien vähentämisessä, näiden joukossa peliongelmat.

Koska tiedossa ei ole, miten pelitulojen vähentyminen vaikuttaa yhteiskunnallisen hyvinvoinnin kokonaisuuteen, pelihaittojen vähentämiseen tähtäävien toimien vaikutusarviointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Tältä osin lausunnolla oleva esitys on kuitenkin heikko.

Arviointia vaikeuttaa se, että osa säännöksistä on tarkoitus antaa asetuksella myöhemmin. Jotta asteittainen, näyttöön perustuva eteneminen on mahdollista, eteneminen asetusteitse on järkevää. Asetuksen valmistelun tulee olla laajapohjainen. Koska kyseessä on merkittävä yhteiskuntapoliittinen kysymys, asetuksenantovaltuus tulisi olla sisäministeriön sijasta valtioneuvostolla.

Esityksessä on huomioitu varsin pintapuolisesti vaikutukset järjestöjen asemaan ja rahoitukseen. Taloudellisten vaikutusten arviointi rajoittuu lähinnä arpajaisverotuottokertymän arviointiin. Esityksessä todetaan, että esityksellä voi olla jossain määrin vaikutuksia myös yleishyödyllisten yhteisöjen ja kolmannen sektorin toimintaan niille myönnettävien avustusten määrän vähentyessä. SOSTE toteaa, että tätä ei voi pitää riittävänä vaikutusten arviointina vaan vaikutukset ja toimenpiteet niiden johdosta tulee huolellisesti arvioida. Tähän tulee kytkeä myös kattava vaikutusten arviointi koskien edunsaajien ja ennen kaikkea niiden toiminnallaan tavoittamien ihmisten asemaa. Arviointi on tehtävä ennen hallituksen esityksen antamista eduskunnalle.

Tunnistautumisen ottaminen käyttöön on selkeästi nähtävä osana peliyhteisöjen yhdistymistä. Uudistus tulee toteuttaa siten, että järjestöjen asema ei huonone, toiminta supistu ja niiden toiminnan piirissä olevain ihmisten tilanne huonone. Väheneviä avustuksia voidaan kompensoida 14.8. 2015 allekirjoitetussa yhteisymmärryspöytäkirjassa sovitulla tavalla alentamalla arpajaisveroa tai siirtämällä aiemminkin muualta valtion talousarviosta rahoitettuja eriä pois veikkausvoittovaroista.

Arpajaislain uudistamisen II-vaihe ja avustusjärjestelmien yhtenäistäminen

Selvitettäessä peliyhteisöjen yhdistämistä selvitettiin kansliapäällikkö Nergin johdolla edunsaajien asemaa. Asetettu työryhmä oli yksimielinen. Yksi keskeisistä linjauksista oli yhdenmukaistaa kansalaisjärjestötoiminnan avustamisen pelisääntöjä järjestöjen autonomiaa kunnioittaen ja byrokratiaa vähentäen. Tavoite asetettiin jo maaliskuussa 2015, mutta, asia ei ole edennyt. Avustusjärjestelmien kehittämiseen tähtäävä työ on aloitettava viipymättä.

SOSTE katsoo, että asetetut tavoitteet byrokratian vähentämisestä ja järjestöjen autonomian kunnioittamisesta ovat aiempaakin ajankohtaisemmat. Avustusjärjestelmää kehitettäessä on tärkeänä periaatteena oltava myös eri avustuksensaajaryhmien tasapuolinen kohtelu sekä avustustoiminnan ennakoitavuus ja läpinäkyvyys.

Myös arpajaislain laajempi kokonaisuudistus tulee aloittaa viipymättä laajapohjaisesti.